

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

КРИВЕНЦОВА Антоніна Михайлівна - Київський університет ринкових відносин,
кафедра фінанси та банківська справа

В статті розкрито сутність поняття «фінансове состояние». Приведені теоретичні підходи к определению сутності поняття «фінансове состояние». Установлено, что фінансове состояние страхової компанії являється комплексним поняттям, которое определяется признаками взаимодействия и взаимовлияния совокупности производственно-хозяйственных факторов. Определены основные задачи анализа и приведены ключевые этапы диагностики фінансового состояния страховых компаний. Выяснено, что анализ фінансового состояния страховой организации должен осуществляться на основе общих и специфических показателей.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансовий стан страховика, показники фінансового стану, фінансова стійкість.

Постановка проблеми, зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями

Відмінність страхових компаній від інших підприємств полягає у тому, що страхова компанія отримує від страхувальника грошові ресурси взамін на послуги, що забезпечують страховий захист шляхом наступних страхових виплат лише тим страхувальникам, яким було завдано збитки та які потребують фінансової підтримки. Відповідно, особливо важливим у сучасних умовах є забезпечення ліквідності, платіжної здатності та фінансової стійкості страхових компаній. Тому побудова адекватної сучасним умовам системи оцінки їх фінансової діяль-

ності, враховуючи методичні підходи щодо проведення балансового, коефіцієнтного та інтегрального аналізу фінансової надійності страховика виступає основою для успішної та безризикової страхової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження фінансового стану як і підприємств, так і страхових компаній здійснювали такі науковці, як Аверіна М.Ю. [1], Білик М.Д. [14], Гужавіна І.В. [2], Давидов Є.І. [3], Денисюк О.Г. [14], Землячова О.А. [5], Клепікова О.А. [6], Кравченко В.О. [7], Ляріна Я.С. [4], Мороз Ю.Ю. [14], Мочерний С.В. [4], Ніколаєва Т.П. [9], Павловська О.В. [14], Савицька Г.В. [11], Устенко О.А. [4], Фастунова В.О. [12], Цал-Цалко Ю.С. [15], Цугунян А.М. [16], Шевчук О.В. [12], Юрій С.І. [4] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Незважаючи на достатню велику кількість досліджень даної проблематики, на сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки фінансового стану страхових компаній.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей аналізу фінансового стану страхових компаній та удосконаленні цього аналізу.

Виклад основного матеріалу

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, суттєвого розширення

прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, страхових компаній, банків, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності й фінансової стійкості, та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств за виникнення різноманітних форм

власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі якісного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств [14, с. 117].

Фінансовий стан підприємства є достатньо важливим критерієм його успішної діяльності, який свідчить про можливість підприємства належним чином управляти фі-

Таблиця 1

Морфологічний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий стан»*

Класифікаційна ознака	Визначення терміну	Автор
Законодавче визначення	Комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів	Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій від 23.02.1998 р. за № 22 [8]
	Сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства	Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації від 26.01.2001 р. за - № 49/121 [10]
Наукове визначення	Складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообороту і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку	Г.В. Савицька [11, с. 577]
	Реальна (на фіксований момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою	М.Д. Білик [14, с. 122]
	Комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.	А.М. Поддєрьогін [13, - с. 98]
	Визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів економічних систем, реальні та потенційні фінансові можливості	Ю.С. Цал-Цалко [15, - с. 296]
	Наявність у підприємств, фірм, компаній, підприємців та ін. фінансових ресурсів і грошових коштів, необхідних для раціональної господарської діяльності, грошових розрахунків з іншими суб'єктами господарювання та державними органами	С.В. Мочерний, Я.С. Ляріна, О.А. Устенко, С.І. Юрій [4, с. 508]

нансовими операціями, наприклад своєчасно здійснювати грошові розрахунки, і визначає сукупність показників, які віддзеркалюють результативність його функціонування.

Фінансовий стан підприємств характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування і використання його фінансових ресурсів. У ринковій економіці фінансовий стан підприємства відображає кінцеві результати його діяльності, які цікавлять не тільки працівників підприємства, але і його партнерів, державні, фінансові, податкові та інші органи [10, с. 26].

Особливості визначення фінансового стану підприємств як рівень забезпечення економічного суб'єкта коштами знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох науковців (табл. 1.).

Фінансова стабільність страхового ринку, зокрема страхових компаній, має важливе значення з огляду на місце цього сектору в економіці країни. Успіх компанії безпосередньо залежить від рівня захисту її фінансів. Як показує практика, для порушення стійкості і доведення організації до кризового стану з метою захоплення чи знищення компанії ззовні витрачаються зовсім незначні грошові суми порівняно з тим, що отримується в результаті. Крім того, різні зловживання з боку клієнтів, що особливо поширені у страховому бізнесі, можуть звести нанівець усі досягнення страхової компанії [4].

У сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг страхова діяльність перебуває у стадії жорсткої конкурентної боротьби, а індикатором конкурентоспроможності виступають результати фінансової діяльності. Тому стійкий фінансовий стан страховика є запорукою його розвитку в умовах ринкової економіки [16, с. 45].

Страхові компанії є специфічними суб'єктами, які концентрують на собі майнові інтереси страхувальників (фізичних і юридичних осіб). У зв'язку з цим найважливішою метою діяльності страхової компанії є досягнення та підтримка її стійкого фінансового стану, який характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання капіталу страховика [7, с. 85].

Фінансовий стан страхової компанії як комплексне поняття, що є наслідком взаємо-

дії усіх елементів системи фінансових відносин компанії, визначається сукупністю господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Тому під фінансовим станом компанії розуміють її спроможність фінансувати свою діяльність. Оптимізація фінансового стану є однією з умов успішного розвитку компанії у майбутньому, а погіршення фінансового стану свідчить про загрозу її можливого банкрутства [5, с. 56].

Фінансовий аналіз страхової компанії – це, перш за все, аналіз її фінансового стану, оцінка її надійності. Найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності будь-якого підприємства є фінансова стійкість. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно платоспроможне й має переваги в залученні інвестицій, партнерів, клієнтів [12, с. 118].

Аналіз фінансового стану страхових компаній здійснюється на основі аналізу їхніх фінансових звітів. На основі інформації, що містять звіти, можна розрахувати значну кількість абсолютних та відносних показників фінансового стану страхової компанії [7, с. 85-86].

Визначним фактором забезпечення стабільного фінансового становища страховика є визначене на законодавчому рівні зобов'язання владних інститутів формувати механізми захисту національних фінансово-економічних інтересів та протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є: дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства; дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами; визначення динаміки стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності; визначення ефективності використання фінансових ресурсів [11, с. 580].

Аналіз фінансової стійкості кожного суб'єкта господарювання - це найважливіша характеристика його роботи і фінансового стану, яка визначає результативність розви-

тку його інвестиційно-фінансової діяльності, а також віддзеркалює зможу підприємства нести відповідальність за свої зобов'язання та дає змогу визначити розмір джерел його майбутнього розвитку. Теж з метою оцінювання фінансового становища страхової компанії і встановлення рівня фінансової стійкості здійснюється дослідження ліквідності і

платоспроможності страховика.

Найважливішою характеристикою фінансового стану страховика є її фінансова надійність для страхувальників. Саме з цієї причини страхові компанії в Україні є об'єктом постійного нагляду та контролю з боку держави через регулятивну діяльність спеціального уповноваженого органу в особі Держав-

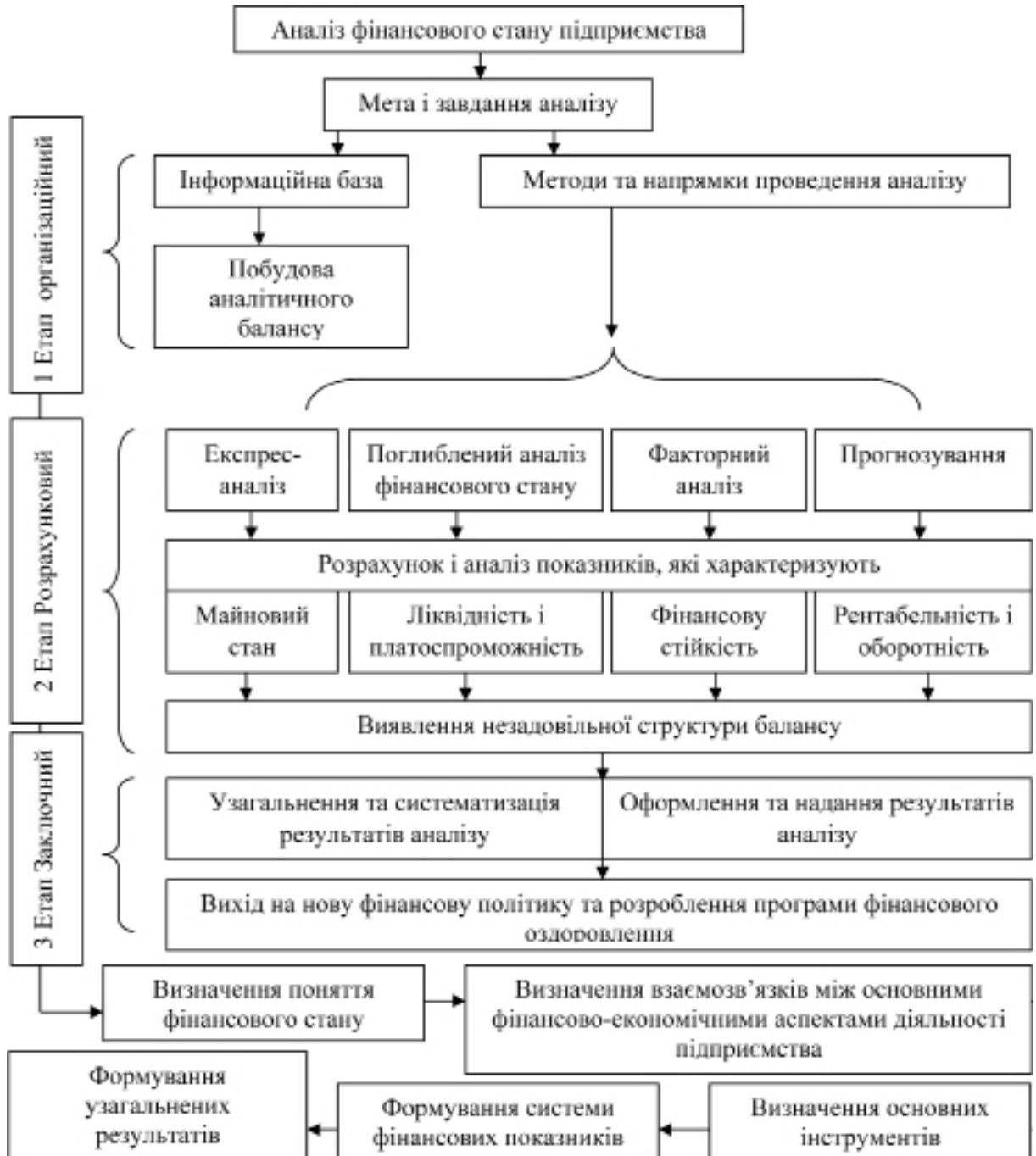

Рис. 1. Етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства*

*- власна розробка автора

ної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (далі – Держфінпослуг) [7, с. 86].

Фінансовий аналіз у страхових компаніях слід проводити з додержанням поетапності, що дозволить більш ясно визначити всі показники, які його формують (рис. 1.).

Таким чином, формування загального алгоритму оцінки фінансового стану підприємства – це визначення послідовності етапів дії механізму, виконання яких дозволить аналітику оцінити результати аналізу різних сторін фінансово-економічної діяльності підприємства [2, с. 111].

Фінансовий стан страхової компанії характеризується показниками, які описують її здатність до розвитку і успішної роботи в конкурентному ринковому середовищі, а саме в оперативних і стратегічних аспектах.

Система неперервного спостереження фінансового стану страхової компанії має відповідати таким загальним принципам функціонування [2, с. 118]:

- достатності інформації: у кожній окремій системі повинна використовуватися тільки відома інформація (нормативна, довідкова, прогнозна) з необхідною точністю для моделювання результатів діяльності підприємства;

- наступності: кожна наступна підсистема не повинна порушувати властивостей об'єкта і критеріїв, установлених у системі вищого рівня;

- вірогідності й порівнянності інформації, що дає змогу забезпечити результати, наближені до реальних;

- імовірності помилок, що дозволяє відслідковувати помилки, що виникають у процесі оцінки або моделювання, а також у межах розробленої моделі оцінювати ризик можливої помилки та її наслідки, виробляти основні методи реагування на помилку;

- комплексності: взаємозумовленості і пропорційної взаємоузгодженості розвитку системи як єдиного цілого, що забезпечує зв'язок усіх підсистем і елементів;

- оскільки перехідний період в економіці України потребує високої оперативності й гнучкості реагування на зміни ринкових можливостей і небезпеку, що виникає.

Аналіз фінансового стану страхової організації здійснюється з використанням декількох груп показників, що включають як загальні по-

казники оцінки фінансового стану підприємств, так і специфічні, які характеризують окремі сторони діяльності страхових організацій. Звісно, не всі показники служать безпосередньо цілями фінансового аналізу, у зв'язку з чим у багатьох випадках необхідні їх відбір і систематизація. Зокрема, показники, що характеризують фінансовий стан страхової організації, групуються за ступенем достатності, під якою розуміється необхідна їх кількість [5, с. 57].

До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать такі [1, с. 96]: показники оцінки майнового стану підприємства; показники ліквідності та платоспроможності; показники оцінки фінансової незалежності (показники оцінки структури джерел засобів підприємства); показники ділової активності (обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей, обертання оборотних коштів, ресурсовіддача); показники аналізу рентабельності (прибутковості) (загальна рентабельність, аналізу оборотності капіталу та трансформації активів, аналізу рентабельності капіталу); показники позицій підприємства на ринку цінних паперів (див. табл. 2).

Існує значна кількість напрямів фінансового аналізу фінансових звітів та звітних даних страхових компаній, основними серед яких є обчислення платоспроможності, визначення відносних показників, частки окремих статей фінансових звітів тощо. Але тільки комплексний аналіз певної групи показників дає підстави для обґрунтування висновків щодо фінансового стану страхової компанії [7, с. 86].

Обґрунтоване оцінювання фінансового становища страховика дає змогу розкрити реальний стан справ з можливостями подальшого розвитку. Для керівників та власників страхових компаній така оцінка є способом одержання правдивої інформації щодо їх визначених перспектив. Найбільше це є актуальним для опрацювання стратегії виживання при сучасних економічних умовах.

Висновки

На нашу думку, фінансовий стан страхового підприємства – це комплексне поняття, що визначається особливостями взаємодії та взаємовпливу сукупності виробничо-господарських чинників, та може характеризувати

Таблиця 2

Основні показники аналізу фінансового аналізу страхової компанії*

Показник	Значення показника
Ліквідність	
Загальна ліквідність	Характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільш легко реалізованої частини активів – оборотних коштів
Поточна ліквідність	Показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та кредиторської заборгованості
Абсолютна ліквідність	Дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, що підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів
Платоспроможність	
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Характеризує можливість підприємства виконувати свої зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел.
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	Показує забезпеченість підприємства власними оборотними коштами
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто є вкладеною в оборотні кошти, а яку частину капіталізовано
Ділова активність	
Коефіцієнт оборотності активів	Відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору до суми оборотних засобів підприємства
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Показує, скільки оборотів здійснено за рік коштами, вкладеними до розрахунків
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Показує розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємству
Фінансова надійність	
Коефіцієнт надійності	характеризує сукупний рівень ліквідності, платоспроможності і рентабельності
Коефіцієнт ліквідності	характеризує можливість швидкого перетворення активів страхових компаній у грошову форму, а отже, швидкість можливого виконання своїх зобов'язань
Коефіцієнт платоспроможності	характеризує достатність власних засобів страхової компанії для виконання своїх зобов'язань
Коефіцієнт рентабельності	характеризує прибутковість роботи страхової компанії

*- власна розробка автора

АНОТАЦІЯ

В статті розкрито сутність поняття «фінансовий стан». Наведено теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансовий стан». Встановлено, що фінансовий стан страхової компанії є комплексним поняттям, яке визначається ознаками взаємодії та взаємовпливу сукупності виробничо-господарських чинників. Визначено основні завдання аналізу та наведено ключові етапи діагностики фінансового стану страхових компаній. З'ясовано, що аналіз фінансового стану страхової організації повинен здійснюватися на основі загальних та специфічних показників.

SUMMARY

The article reveals the essence of the concept of "financial position". Theoretical approaches to defining the essence of the concept of "financial position". Established that the financial position of insurance companies is a complex concept, which is defined signs of interaction and mutual influence of aggregate production and economic factors. The basic problem analysis and diagnosis of key stages are the financial condition of insurance companies. It was found that the analysis of the financial condition of the insurance company should be based on general and specific indicators.

тись системою фінансових і інших індикаторів, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Так, страховий процес передбачає управління коштами, що перебувають на вході і виході та тимчасово затримуються у страхової компанії і виплачуються нею наперед. Проте, на рахунках страховика повинні бути і власні ресурси, які є прибутком і забезпечують життєдіяльність компанії.

Література

1. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства : шляхи покращення / М. Ю. Аверіна // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №9. – С. 92-100
2. Гужавіна І. В. Вдосконалення методики аналізу та визначення фінансового стану підприємства // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2012. – №15. – С.110-114.
3. Давидов Є. І. Шляхи стабілізації фінансового стану страхових компанія / Є. І. Давидов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/files/konf/davudov_gusol.pdf.
4. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 О-Я / [С.В. Мочерний, Я.С. Ляріна, О.А. Устенко, С.І. Юрій] ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, – 2006. – 563 с.
5. Землячова О. А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення / О. А. Землячова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2014. – № 2. – С. 54-66.
6. Клепікова О. А. Розробка моделей оцінки економічної спроможності страхової компанії з використанням сучасних технологій імітаційного моделювання / О. А. Клепікова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Випуск 2 (49). – С. 32-39.
7. Кравченко В. О. Розвиток методів аналізу

платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії / В. О. Кравченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 1 (21). – С. 85-89.

8. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. за № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.

9. Николаева Т. П. Финансы предприятий: Учебно-методический комплекс/ Т. П. Николаева. – М. : Изд. центр ЕАОИ. 2009. – 311 с.

10. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: наказ Міністерства фінансів України, Фондом державного майна України від 26.01.2001 р. за № 49/121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>.

11. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібн. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 654 с.

12. Шевчук О. В. Управління фінансовими ресурсами страхових компаній / О. В. Шевчук, В. О. Фастунова // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20). – С. 116-126.

13. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / [А. М. Поддєрьогін та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – 8-е вид., переробл. та допов. – К. : КНЕУ, 2013. – 519 с.

14. Фінансовий аналіз: навч. посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська. К.: КНЕУ, 2009. – 484 с.

15. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, О. Г. Денисюк. – 2-ге вид., доповн. – Житомир, 2009. – 504 с.

16. Цугунян А. М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення / А. М. Цугунян // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2014. – № 2. – С. 45-53.